

4. Ревенков А. Финансовое планирование на предприятии // Экономист (рус.). – 2004. – № 11. – С. 72-79.
 5. Роговий А.В. Фінансові ризики в системі стратегічного фінансового планування // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2005. – № 5. – С. 34-38.
 6. Фінанси підприємств: Підручник / Ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 4-те вид. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.
 7. Шубина Т.В., Сухоруких Л.Н. Особенности финансового планирования и контроля на отечественных предприятиях и пути их решения // Финансовый менеджмент (рус.). – 2005. – № 2. – С. 32-40.
- Отримано 20.10.2005

336.14:352 (477.52)

О.С. Квачан, Українська академія банківської справи НБУ

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ У БЮДЖЕТІ М. СУМИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Місцеві бюджети є важливим інструментом макроекономічного регулювання, за їх допомогою перерозподіляється приблизно 1/6 виробленого ВВП України. Доходи, які акумулюються у місцевих бюджетах, використовуються на утримання установ соціально-культурної сфери, підприємств житлово-комунального комплексу, виплати допомог із соціального захисту та соціального забезпечення. Саме через місцеві бюджети проходить перерозподіл суспільного продукту між різними сферами діяльності та соціальними групами населення. У них зосереджено понад 80 % усіх фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування [1, с. 180].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне та практичне засади побудови та функціонування місцевих бюджетів висвітлені у працях таких українських вчених теоретиків та практиків: О.Д. Василика, О.П. Кириленка, В.І. Кравченка, К.В. Павлюка, С.А. Буковинського, О.Я. Лилика, І.Я. Чугунова.

Метою статті є дослідження динаміки змін бюджету міста Суми та аналіз їх взаємозв'язку з регіональною політикою.

Виклад основного матеріалу. Місцеві бюджети – це сукупність фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевої влади, для виконання завдань і функцій, які на них покладаються. Відповідно до Бюджетного кодексу України місцевий бюджет складається із надходжень і видатків на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати складають єдиний баланс відповідного бюджету.

Основним джерелом доходів є закріплені за місцевими бюджетами податки і збори (вони складаються з тих, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, і тих, що не враховуються), які запроваджуються органами місцевої влади відповідно до їхньої компетенції. Встановлення розміру ставок на них також належить до власних повноважень органів місцевого самоврядування. До надходжень місцевих бюджетів належать трансферти із інших бюджетів (дотації та субвенції) та запозичення (для тих бюджетів, які мають права приймати бюджет з дефіцитом згідно з положеннями Бюджетного кодексу).

Порядок формування дохідної частини місцевих бюджетів визначений законами України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про бюджетну систему України”, чинним податковим законодавством. Одним з основних принципів формування місцевих бюджетів є їх самостійність. Самостійність місцевих бюджетів забезпечується наявністю власних і закріплених за ними на постійній і стабільній основі загальнодержавних доходів, а також правом визначати напрямки витрачання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.

Доходи місцевих бюджетів виражають певні відносини суспільства, які виникають в процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів регіонального рівня, і використовуються органами місцевої влади для забезпечення поточних і майбутніх завдань розвитку регіону.

Об’єктом дослідження даної статті виступає бюджет м. Суми за 2001-2005 роки (рис. 1), динаміка та планомірність його змін, взаємозв’язок змін бюджету зі змінами у регіональній економічній політиці.

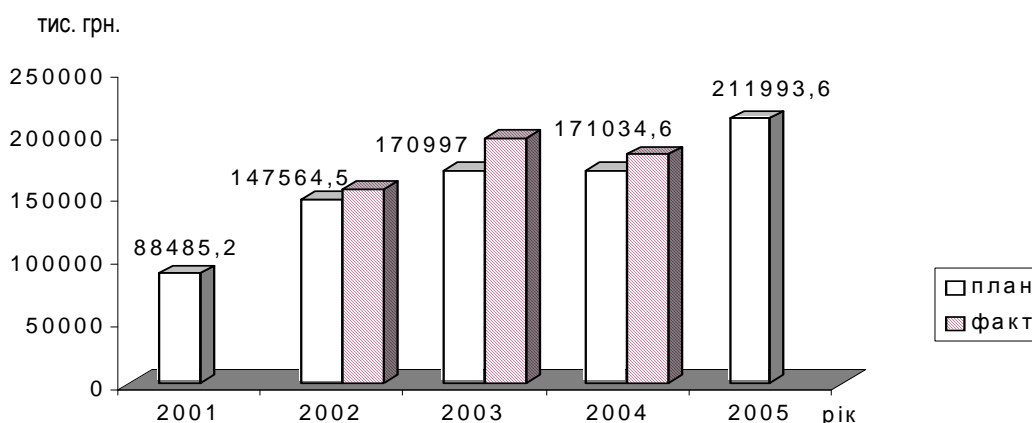

Рис. 1. Сумський міський бюджет 2001-2005 рр.

Протягом п’яти років загальний плановий обсяг бюджету зріс від 88485,2 до 211993,6 тис. грн., що становить 240 %, а щорічне зростання

складає приблизно 15 %. Бюджет міста складає приблизно 20 % від обласного бюджету, який щорічно зростає приблизно на 19 %. Обсяг валової доданої вартості, що виробляється регіоном, зростає на 17 % щорічно. Отже, область споживає більше ніж виробляє (за офіційними даними). Крім того, область не встигає за економічним розвитком України в цілому – обласна частка валового випуску товарів і послуг знижується щорічно і складає приблизно 2 %.

Ситуація, яка склалася сьогодні при плануванні доходів сумського міського бюджету, свідчить про те, що показники планової дохідної частини зростають непропорційно у співвідношенні до фактичного зростання його наповнення. Фактично щороку бюджет перевиконується на 5-14 % (2002-2004 рр.), середній стабільний показник перевищення становить 7 % бюджетного обсягу, крім того, у 2003-2004 роках спостерігалось не зростання, а зменшення фактичних доходів бюджету на 7 % (через вилучення 2196,3 тис. грн. до Державного бюджету). Планові ж показники дохідності бюджету на 2005 р. збільшено на 23 %. На нашу думку, цей показник штучно завищено.

Розглянемо структуру доходів місцевого бюджету у розрізі власних доходів, дотацій з обласного бюджету на вирівнювання диспропорцій нерівномірності мережі бюджетних установ культури та субвенцій з Державного бюджету (рис. 2).

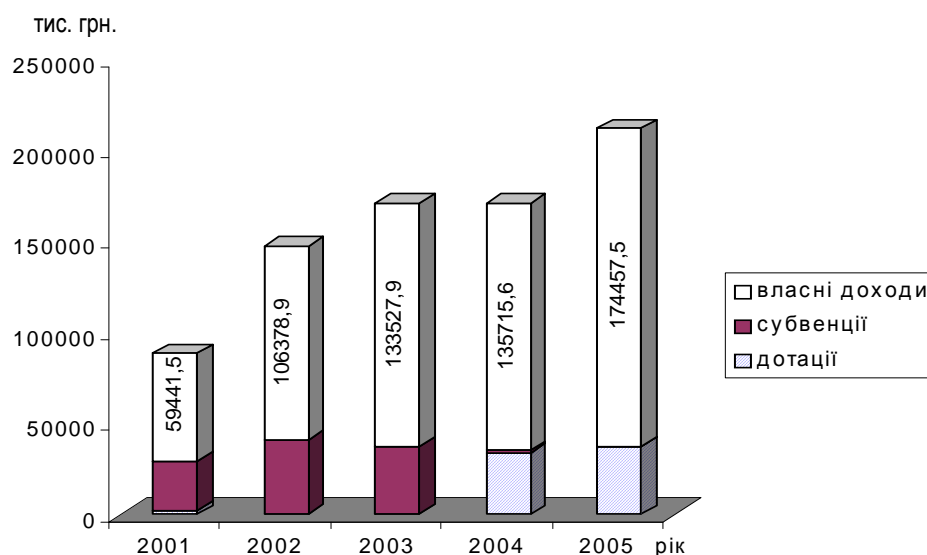

Рис. 2. Планова структура доходів міського бюджету за джерелами надходження у 2001-2005 рр.

Як бачимо, найбільшу питому вагу у структурі надходжень бюджету займають власні надходження міського бюджету: від 67 до 82 %

(2001, 2005 р. відповідно), що у абсолютних величинах становить 59441,5 та 174457,5 тис. грн. Позитивною тенденцією є планомірне зростання цієї статті кожного року в середньому на 3 %. Місто прямує до набуття фінансової незалежності, але за таких темпів цей шлях розтягнеться у часі за найбільш оптимістичних прогнозів років на 10. Колівається структурне співвідношення між субвенціями та дотаціями. Роль дотацій зросла від 3 % (2561 тис. грн.) у 2001 до 18 % (37507,3 тис. грн.) у 2005 році, а субвенцій – знизилася від майже 30 % (26482,7 тис. грн.) до 0,02 % (28,8 тис. грн.) за ті ж роки. Ці зміни відбувалися неплановірно, найрізкіший перепад спостерігався у 2004 році. Загалом це свідчить про зміну ролі державного та обласного бюджетів у формуванні бюджету міста на користь державного, тобто фінансові потоки стали більш централізованими.

Зростання обсягу кошика закріплених доходів за рахунок збільшення надходжень податку з доходів фізичних осіб, єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва, плати за придбання торгового патенту на здійснення деяких видів підприємницької діяльності призвело до перетворення міста з дотаційного на “місто-донор”.

Розглянемо структуру бюджету за фондами, що його складають: загальний фонд та спеціальний фонд, у його структурі бюджет розвитку, що використовується для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази (табл. 1).

Провівши аналіз структури міського бюджету за фондами, можна зробити висновок, що не було чіткої стратегії щодо формування та співвідношення фондів у структурі бюджету, бо не було чіткої визначеності щодо їх ролі і впливу на економічний розвиток регіону. Стратегія формування, хоч і не досить чітка, була сформована лише у 2004-2005 рр., у зв'язку з тим, що тільки зараз майже повністю стали зрозумілими зміни у бюджетному законодавстві за 2000-2001 роки.

Таблиця 1

**Планова структура міського бюджету за фондами
у 2001-2005 рр., тис. грн.**

Рік	Загальний фонд	% у бюджеті	Спеціальний фонд				
			усього	% у бюджеті	у т.ч. фонд розвитку	% у бюджеті	% у спеціальному фонді
2001	56899,3	64,30	31585,9	35,70	-	-	-
2002	133331,9	90,35	14232,6	9,65	4378,2	2,97	30,76
2003	153211,2	46,29	177785,8	53,71	7566,2	2,29	4,26
2004	155394,3	90,86	15637,3	9,14	3480	2,03	22,25
2005	192273,4	90,70	19720,2	9,30	5294,9	2,50	26,85

Досить визначальним є 2005 р., адже цього року місцеві бюджети було прийнято раніше за державний, у зв'язку з чим вони переглядалися органами місцевої влади на початку 2005 року.

Відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України [2, с. 90] доходи місцевих бюджетів можна розподілити за чотирма наступними розділами: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та трансферти. Такий поділ спостерігається у плануванні місцевого бюджету з 2001 р. Розглянемо як змінилася структура його доходів за юридичною формою (рис. 3).

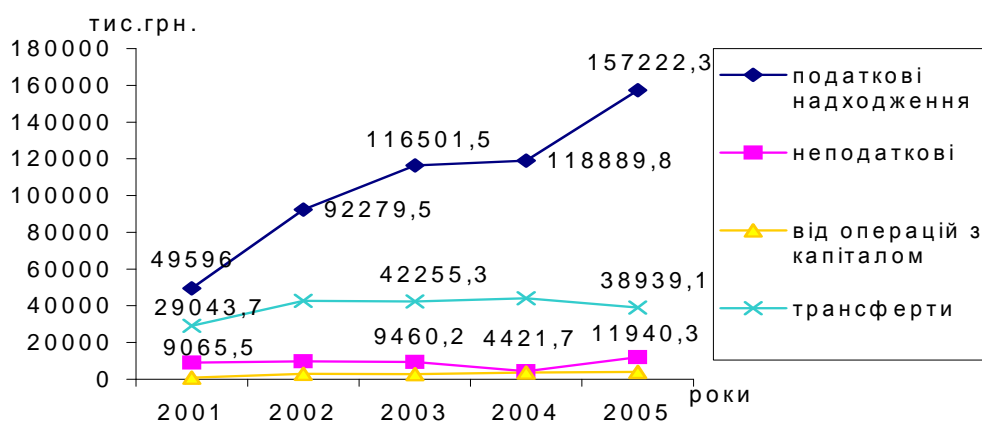

Рис. 3. Динаміка структурних змін міського бюджету за 2001-2005 рр.

Найбільшу питому вагу у структурі міського бюджету займають податкові надходження – 74 % у 2005 році, проти 56 % у 2001, цей показник зростає досить поступово – на 4-5 % щорічно. Серед податкових надходжень найбільшу роль відіграє прибутковий податок з громадян, загалом по регіону темпи зростання доходів населення складають щорічно 13 %, це обумовлено тенденцією зростання доходів низькооплачуваних верств населення через державне підвищення мінімальних соціальних гарантій та пожвавлення процесів соціально-економічного розвитку.

Неподаткові платежі займають майже 6 % і їх роль поступово зменшується з 10 % у 2001 році. Дохід від операцій з капіталом зростає поступово від 1 до майже 5 %. Оскільки податкові надходження займають найбільшу питому вагу у доходах, місцева влада активно стимулює залучення інвестицій до підприємств міста. Фактичне ж перевиконання бюджету йде саме за податковими показниками.

Видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, що пов'язані з реалізацією програм, перелік яких визначено статтями 88-91 Бюджетного кодексу [3, с. 203].

Розглянемо функціональну структуру видатків за роками (рис. 4). Найбільш пріоритетними сферами видатків є соціальний захист, охорона здоров'я та освіта – вони мали протягом 2001-2003 років майже одну частку – 20 %.

Але протягом наступних років пріоритети змінюються, найбільш фінансованою статтею зараз є освіта – 33 % на 2005 р., позиції охорони здоров'я є незмінними – 22 %, а от рівень соціального захисту населення стрімко падає від 30 % у 2001 році до 15 % у 2005 р. Крім того, міжбюджетні трансферти із соціального захисту населення недо виконуються щорічно на 3 %. Витрати на будівництво знизилися до 2,5 %, проте щорічно планомірно зростають видатки на державне управління – 4 % у поточному році.

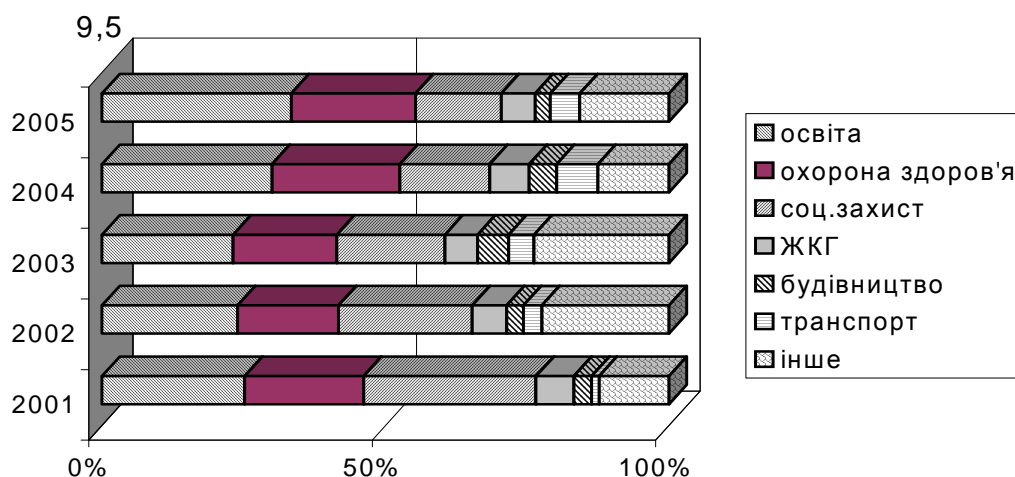

Рис. 4. Функціональна структура видатків м. Суми за роками

Висновки та подальші розвідки. Таким чином:

- за п'ять років бюджет міста збільшився майже у півтора рази, але органи місцевого самоврядування так і не спромоглися розробити чітких методів планування обсягів надходжень та витрат бюджету. Цьому не сприяє також ситуація з прийняттям Державного бюджету, що затягує у часі прийняття місцевого та примушує вносити у нього корективи вже протягом року його дії;
- місто поступово прямує до фінансової незалежності, трансфертні платежі займають досить велику частку у бюджеті – 18 %;

- недостатньо уваги приділяється фонду розвитку міста, який було сформовано із запізненням на 1 рік та частка якого у бюджеті не перевищує 3 %;
- найбільшу питому вагу у структурі міського бюджету займають податкові надходження, отже, керівництву необхідно приділити більшу увагу стимулюванню розвитку підприємницької діяльності;
- найвагомішими статтями видатків є освіта, здоров'я та соціальний захист.

Список літератури

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС, 2003. – 416 с.
 2. Музика О.А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством: Монографія. – К.: Атака, 2004. – 344 с.
 3. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / Кол. авт.: В.І. Антипов, Л.К. Воронова, Н.В. Воротіна та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 416 с.
- Отримано 16.11.2005

УДК 658.16

А.В. Семакін, Українська академія банківської справи НБУ

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Проблема реструктуризації як комплексного оздоровлення підприємства є дуже важливою. Особливої актуальності вона набуває в умовах пошуку шляхів стабілізації підприємства.

Підприємства, які недостатньо успішно працюють, тобто не мають прибутку, або бажають збільшити, максимізувати прибутки, потребують проведення заходів з оздоровлення. Комплексне оздоровлення підприємства з метою його виходу з кризи та забезпечення подальшого розвитку називають реструктуризацією [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день існує багато наукових праць українських авторів, присвячених проблемам оздоровлення, основним етапам реструктуризації підприємства, його ефективності та економічного зростання. Серед них чільне місце посідають дослідження таких вчених, як О.О. Терещенко, М.А. Коваленко, А.І. Гончаров, Б.А. Жаліло, І.А. Бланк. Із санацією ототожнюють лише заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства. З цим не можна погодитись, оскільки мобілізація внутрішніх фінансових резервів є невід'ємною складовою процесу оздоровлення будь-якого підприємства [1].

© А.В. Семакін, 2006

Квачан О.С. Структурні зрушення у бюджеті м. Суми в контексті розвитку регіону / О.С. Квачан // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми, 2006. - Т.15. - С. 204-210.